

عزلیت و عبادت و ذکر و دعا بود و تدریس خصوصی داشت (از جمله شاگردانش، استاد حسین درگاهی بود) و تألیفات پرشمار از خود به یادگار نهاد که عبارتند از:

۱. بدایة الاخلاق - تلخیص جامع السعادات (نراقی)؛
۲. بدایة الفقه؛

۳. اسئلة واجوبه (پاسخ به پرسشها)؛

۴. مع العروة الوثقی (شرح عروة - ۲ جلد آن به چاپ رسیده است)؛

۵. مناهل الابرائفی تلخیص بحار الانوار (۱۸ جلد، که به نام استاد حسین درگاهی به چاپ رسیده است)؛

۶. السید محمد کاظم الیزدی حیات و آثاره (چاپ شده در «المحقق الطباطبایی فی ذکراه السنویه»)؛

۷. در محضر رسول خدا ﷺ (دو هزار حدیث از پیامبر اکرم با شرح و ترجمه)؛

۸. افاضة القدیری فی تفسیر کتابه المنیر (تفسیر کامل قرآن) غیر چاپی؛

۹. تقریرات دروس فقه آیت الله میرزا کاظم تبریزی (غیر چاپی)؛

آن مرحوم، در پی بیماری و پس از زیارت اُعتاب مقدسه و تقبیل قبور ائمه اطهار علیهم السلام سکنه کرد و به بیمارستان انتقال یافت و در روز دوشنبه ۲۳ شعبان المعظم ۱۴۳۲ ق (۲۳ شعبان المعظم ۱۴۳۲) چشم از جهان فرو بست و پیکرش عصر روز چهارشنبه ۲۵ شعبان، پس از تشییع و نماز آیت الله العظمی وحید خراسانی بر آن، در قبرستان شیخان به خاک سپرده شد.

اخبار

درگذشتگان

آیت الله طباطبایی یزدی

حضرت مستطاب آیت الله آقای حاج سید محمدرضا طباطبایی یزدی، یکی از علمای حوزه علمیه قم بود. معظم له، در سال ۱۳۶۵ ق (۱۳۲۵ ش) در نجف اشرف، در بیست و نهمین سالگی زاده شد. پدرش آیت الله سید حسین طباطبایی یزدی (م ۲۲ رمضان ۱۳۸۶ ق) - صاحب «آیات الاحکام علی المذاهب الخمسة» و «التحفة الحسینیة» - فرزند حجت الاسلام سید محمود طباطبایی یزدی (۱۲۹۹ - ۱۳۳۶ ق) فرزند آیت الله العظمی سید محمد کاظم یزدی (۱۲۴۷ - ۱۳۳۷ ق) صاحب «عروة الوثقی» - و مادرش صبیئة آیت الله سید علی طباطبایی یزدی - فرزند مرحوم سید محمد کاظم یزدی - بوده است.

فقیه سعید، در نوجوانی سطوح رانزد پدر بزرگوارش، مرحوم داوودی شاهرودی و آیت الله حاج سید محمد فیروزآبادی آموخت و پس از آن در سال ۱۳۸۶ ق، به دروس آیت الله العظمی خویی و آیت الله العظمی سید محمد روحانی حاضر شد و در سال ۱۳۹۰ ق، به سبب اخراج ایرانیان از عراق، به قم آمد و یکسره به دروس آیت الله میرزا کاظم تبریزی حضور یافت و مبانی علمی اش را استوار ساخت.

او، عالمی سختکوش و پرمطالعه، به دور از هیاهو و اهل

۷. مناظره پدر و فرزند (در اصول عقاید)؛
  ۸. سفارش اهل بیت (درباره تقوا، به انگلیسی ترجمه شده است)؛
  ۹. قطره ای از بحار علم و آگاهی امام؛
  ۱۰. ارزش و اهمیت ماه مبارک رمضان؛
  ۱۱. پنندهای شیرین؛
  ۱۲. توبه یا شستشوی گناهان؛
  ۱۳. هدیه مور (خلاصه ابواب الجنان)؛
  ۱۴. الفوائد المدینه - مناظرات با شیوخ وهابی در مدینه؛
  ۱۵. به سوی کمال - مناظره با یک دانشجو (۲ ج)؛
  ۱۶. دیوان مجرم (در حال چاپ)؛
  ۱۷. پدر، مادر، فرزند؛
  ۱۸. فکر و اندیشه؛
  ۱۹. الحجة البالغة فی اثبات الشهادة الثالثة؛
  ۲۰. اربعین در مناقب امیر المؤمنین علیه السلام؛
  ۲۱. مفاتیح الرحمة (در تعقیبات نمازهای پنجگانه).
- ب) تألیفات غیر چاپی**
۱. احکام الاموات - تقریر درس فقه آیت الله گلپایگانی؛
  ۲. تقریر درس اصول آیت الله طباطبایی سلطانی؛
  ۳. انیس الواعظین و مصباح الذاکرین - ۴۰ منبر (آماده چاپ)؛
  ۴. مرآة المطالب - پاسخ به پرسش های گوناگون (۳ ج).
  ۵. دشمنان خطرناک انسان؛
  ۶. الفوائد الرضویة فی احکام الطهارة الترابیة؛
  ۷. مُذاب البترفی احکام البتر؛
  ۸. رساله فی الاغسال؛
  ۹. تفسیر سوره انعام و برخی سوره های آخر قرآن؛
  ۱۰. عقل چیست و عاقل کیست؟
  ۱۱. ترجمه مفاتیح الرحمة؛
  ۱۲. مختصر اربعین؛
  ۱۳. خاطرات ویریح؛
- آن مرحوم، پس از ۷۵ سال زندگی، سرانجام در روز دوشنبه ۶ تیرماه ۱۳۹۰ (۲۴ رجب الخیر ۱۴۳۲) چشم از جهان فرو بست و بیکر پاکش روز سه شنبه ۷ تیر (۲۵ رجب ۱۴۳۲)، روز شهادت موسی بن جعفر علیه السلام تشییع و پس از نماز آیت الله العظمی صافی گلپایگانی بر آن، در قبرستان شیخان به خاک سپرده شد.

جماعت پرداخت و در زمان انقلاب هم، در شهرهای مختلف آبادان و تویسرکان و خرم آباد، منبر می رفت و از مطالب رژیم سخن می گفت و برای پرهیز از دستگیری، شبانه فرار می کرد. او در آن هنگام اعلامیه ای در ده صفحه خطاب به ارتش نگاشت که در شمارگان گسترده چاپ و منتشر شد.

وی، پس از پیروزی انقلاب، یکسره به تألیف و تبلیغ و مدیریت مدارس حوزه علمیه قم (مدرسه فیضیه، دارالشفاء، مدرسه آیت الله گلپایگانی و مدرسه حاج سید صادق) و اقامه جماعت پاره وقت (در مسجد آیت الله گلپایگانی) پرداخت. وی، عالمی خلیق و خوش اخلاق، خوش برخورد و متین و ساده زیست بود و برد قایق حدیث، آگاه بود و تمام وقتش را به تألیف و بحث می گذراند و بر رعایت مستحبات و پرهیز از مکروهات، تقید داشت.

آثارش عبارتند از:

الف) آثار چاپی

۱. قیام سالار شهیدان؛
۲. هدایة العَلَم (تنظیم موضوعی غرر الحکم)؛
۳. گفتار امیر المؤمنین (ترجمه هدایة العَلَم) که به اردو و انگلیسی هم ترجمه شده است؛
۴. مسند فاطمة الزهراء (احادیث حضرت زهرا) که به فارسی ترجمه شده است؛
۵. وظایف مادر ماه مبارک رمضان (شرح خطبه شعبانیه پیامبر اکرم)؛
۶. مناظره زبان و اندام ها؛

آیت الله شیخ الاسلامی

دانشمند بزرگوار آیت الله آقای حاج سید حسین شیخ الاسلامی تویسرکانی، یکی از فضلاء پرکار حوزه علمیه قم بود. آن مرحوم، در چهارم بهمن ۱۳۱۵ ش (۱۳۵۵ ق)، در تویسرکان، در بیت علم و خطابه زاده شد. پدرش مرحوم ثقة الاسلام آقا سید محمد حسینی شیخ الاسلامی (م ۱۴۰۰ ق) - از خطبای نامی شهر و دارای علوم غریبه بود، که کتابی هم در ادعیه مجریه نگاشته بود (این اثر در کتابخانه آیت الله گلپایگانی قم موجود است) - و عمویش هم حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سید حسن شیخ الاسلامی وجدش مرحوم علامه سید عبدالغفار تویسرکانی (م ۱۳۱۹ ق)، از شاگردان علامه بزرگ ملاحسینعلی تویسرکانی و صاحب کتاب «جواهر المعارف» و کشکول بزرگ «جراب» و شریک بحث و تألیف و صاحب روضات بوده و در تألیف «روضات الجنات» با مؤلفش همکاران فراوان داشته است. (نقباء البشر، ج ۳، ص ۱۱۴۷).

وی، پس از نوجوانی، ادبیات و شرح لمعه را نزد مرحوم آیت الله حاج شیخ علی تألهی آموخت و پس از آن، به قم آمد و سطوح عالی را در محضر حضرات آیات: ستوده، مکارم شیرازی، سبحانی و سید محمد باقر سلطانی (کفایه) تکمیل نمود و پس از آن به دروس آیات عظام: آقای بروجردی (یک سال)، امام خمینی، (سه سال، اصول)، گلپایگانی، وحید خراسانی حاضر شد و بهره های فراوان برد.

او، علاوه بر تحصیل، به تألیف و تبلیغ دین در زادگاهش و شهرهای مختلف و ساخت مساجد در مناطق تبلیغی اش پرداخت و در سال ۱۳۵۷ ش، به نمایندگی امام و آیت الله گلپایگانی، در شهر «سرپل ذهاب» اقامت گزید و به ترویج شرع مقدس و اقامه

آیت الله شریعت موسوی

آیت الله حاج سید مصطفی شریعت موسوی اصفهانی، یکی از علمای اصفهان بود. فقید سعید، در روز سه شنبه روز عرفه (۹ ذی الحجه) ۱۳۴۹ ق (۷ اردی بهشت ۱۳۱۰ ش)، در اصفهان، در بیت علم و فقاہت زاده شد. پدر بزرگوارش مجتهد بزرگ اصفهان آیت الله سید مهدی درجه ای (۱۲۸۰-۱۳۶۴ ق) و عمویش فقیه بزرگ شیعه آیت الله العظمی سید محمد باقر درجه ای (۱۲۶۴-۱۳۴۲ ق) - استاد آیت الله العظمی بروجردی - بوده است.

معظم له، در پانزده سالگی (۱۳۶۴)، پدر بزرگوارش را از دست داد و با کمال جدیت و کوشش، راه او را پی گرفت و ادبیات عرب را در مدرسه چهارباغ نزد حضرات: شیخ عباسعلی ادیب حبیب آبادی (و شرح تجرید) و میرزا محمدعلی معلم حبیب آبادی، و سطوح رانزد شیخ محمد حسن عالم نجف آبادی (معالم)، میرزا محمد باقر شهیدی (شرایع)، حاج شیخ علی مشکاة (شرح لمعه)، شیخ علی قدیری کفرانی (فصول)، سید محمد هاشمی و سید علی اصغر برزانی (قوانین)، سید عبدالحسین طیب (مکاسب) و آیت الله حاج آقا حسین خادمی (کفایه) رافرا گرفت و پس از آن به قم آمد و سطوح عالی را در محضر حضرات آیات: حاج شیخ مرتضی حائری یزدی (مکاسب)، حاج شیخ عبد الجواد جبل عاملی و سید محمد باقر سلطانی طباطبایی (کفایه) تکمیل نمود و شایستگی حضور در درس آیات عظام: آقای بروجردی و آقای گلپایگانی (فقه) و سید محمد محقق داماد (اصول) را پیدا کرد و مبنای علمپاش را استوار ساخت و در کنار آن

به تحصیل شرح منظومه نزد آیت الله حاج آقا رضا صدر و تفسیر و اسفار علامه طباطبایی هم پرداخت. این همه، نه سال به طول انجامید. سپس به نجف اشرف، مشرف شد و به درس آیات عظام: آقای حکیم و سید عبد الهادی شیرازی (فقه) و آقای خوبی (اصول) و آقای شاهرودی و شیخ حسین حلی (اندکی) حاضر شد و بهره های فراوان برد و در خلال آن به تدریس و تألیف هم پرداخت. او در نیمه شعبان ۱۳۸۱ ق، به دامادی آیت الله حاج سید علی علامه فانی اصفهانی هم مفتخر شد.

در سال ۱۳۹۱ ق، به زادگاهش بازگشت و به ایجاد و ساخت بناهای خیریه و ماندگار (مسجد ولیعصر، مدرسه علمیه امام حسین، حمام (زنانه و مردانه) امام سجاد)، تألیف و تحقیق، تدریس سطوح و خارج فقه و اصول، رفع دعاوی و اباحه و تطهیر اراضی غصبی که در طرح اصلاحات ارضی به مالکیت غیر مالکان درآمده بود و که با رفت و آمد بسیاریه نزد مالکان آنها و ایجاد مصالحه بین ارباب و رعیت انجام گرفت - پرداخت.

آثارش عبارتند از:

الف) کتاب های چاپی

۱. العس علی ضوء مقتبس (تفسیر سوره عبس و تولی)؛
۲. الشهاب فی مسألة الحجاب (در بیان مبانی حجاب از نظر قرآن، حدیث و فقه - فارسی)؛
۳. درس حجاب از قرآن و حضرت زهرا؛
۴. رساله درباره نماز و جماعت (به ضمیمه رساله در: امامت جماعت غیر اهل علم)؛
۵. نظری به موسیقی از طریق کتاب و سنت؛
۶. رساله در شرح احوال میرلوحی سبزواری؛
۷. پاسخ به نامه ها، استفتائات و شبهات؛
۸. تحقیق کتاب: کفایه المتهندی (میرلوحی سبزواری)؛

۹. بلبلی دریم آفرینش - دیوان شعر (آماده چاپ)؛

ب) کتاب های غیر چاپی

۱. المستنیر من الوحی المنیر (تفسیر سوره حمد)؛
۲. تفسیر سوره های فجر، توحید، فلق و ناس؛
۳. رساله در عید نوروز و بیان عدم صحت روایت معلی بن خنیس؛
۴. تقریرات درس فقه و اصول آیت الله خوبی؛
۵. تقریرات درس فقه آیت الله بروجردی؛
۶. حاشیه بر تفسیر المیزان (علامه طباطبایی)؛
۷. حاشیه بر قاموس قرآن (آیت الله سید علی اکبر

قرشی)؛

۸. حاشیه بر مستمسک و تکمله منهاج و رسائل و مکاسب و کفایه و حدود جواهر؛

۹. رساله در احکام قبله؛

۱۰. رساله های مختلف فارسی و عربی در مباحث فقهی، اصولی، کلامی؛

۱۱. محاضرات اعتقادی و اخلاقی (در نوارهای کاست و ویدئویی)؛

۱۲. درس های تفسیر (در صد ها نوار).

آن عالم بزرگوار، سرانجام در هشتاد سالگی، در روز یکشنبه ۲۸ خرداد ۱۳۹۰ (۱۶ رجب الخیر ۱۴۳۲) در درجه اصفهان، درگذشت و پیکر پاکش روز دوشنبه (۳۰ خرداد) پس از تشییع در درجه و اصفهان و نماز آیت الله سید عبدالحسین روضاتی بر آن، در امامزاده جزین - درجه - به خاک سپرده شد و جهانی از علم و عمل را با خود به خاک برد. آیت الله العظمی صافی گلپایگانی، در پیام تسلیت خویش فرمودند:

بسم الله الرحمن الرحيم. انالله وانا اليه راجعون.

ارتحال عالم عالیقدر مرحوم آیت الله آقای حاج سید مصطفی شریعت موسوی اصفهانی، خالف الصدق مرحوم آیت الله العظمی آقای سید مهدی درجه ای، ثلمه ای جبران ناپذیر [بود] و موجب کمال تأسف گردید. فقید سعید در علم و عمل و خدمات دینی و علمی، از تدریس و تصنیفات مفیده در این زمان کم نظیر بود. حقیر از عصر مرحوم استادنا الاعظم آیت الله العظمی آقای بروجردی - اعلی الله مقامه - با ایشان و برادر بزرگوارشان مرحوم آیت الله آقای سید محمد حسن شریعت، آشنایی و ارتباط کامل داشتم. این دو بزرگوار هر دو از چهره های درخشان در حوزه قم و نجف اشرف بودند و محضر ایشان هم در اصفهان با درخششی تابناک در تدریس و انجام خدمات دینی و تربیت طلاب و فضلا موفق بودند.

تألیفات و آثار ایشان، مخصوصاً کتاب حجاب در شرایط حاضر برای نسل معاصر و فضلا و محصلین مفید است. این مصیبت را به بیت علم و سیادت این مرحوم و مخصوصاً حوزه علمیه و اهالی محترم اصفهان تسلیت عرض می نمایم و برای بازماندگان محترم صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت دارم.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

لطف الله صافی».

آیت الله صادقی تهرانی

آیت الله آقای حاج شیخ محمد صادقی تهرانی، یکی از مفسران و قرآن پژوهان حوزه علمیه قم به شمار می رفت. فقید سعید در اول فروردین ۱۳۰۵ ش (۱۳۴۵ ق) در تهران، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم حجت الاسلام والمسلمین شیخ محمد رضا لسان الواعظین تهرانی بود.

آن مرحوم، در جوانی، پدرش را از دست داد، ولی با شرکت مستمر در نماز و جلسات موعظه و تفسیر آیت الله حاج شیخ محمد علی شاه آبادی به معارف دینی علاقه مند شد و تحصیل علوم دینی را آغاز کرد و ادبیات و سطوح را آموخت. در سال ۱۳۶۶ ق، به قم آمد و پس از آموختن سطوح عالی، به دروس آیات عظام: آقای بروجردی، امام خمینی (اصول)، محقق داماد (فقه)، علامه طباطبایی (تفسیر و فلسفه) حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت. وی پس از ده سال اقامت و تحصیل در قم، به تهران بازگشت و در رشته فلسفه دانشکده الهیات (معقول و منقول) شرکت کرد و موفق به اخذ درجه دکترا در فلسفه اسلامی شد و همزمان به تحصیل در محضر حضرات آیات: شیخ محمد تقی آملی، حاج سید احمد خوانساری، میرزا احمد آشتیانی و میرزا مهدی آشتیانی پرداخت و اجتهاد خود را استوار کرد. وی، در مبارزات ملی شدن صنعت نفت، به یاری فعالانه و همکاری با مرحوم آیت الله کاشانی و در مبارزات روحانیت و مرجعیت شیعه به یاری امام خمینی، برخاست و با تمام توان وارد عرصه مبارزه با رژیم شاه شد و با سخنرانی های خود مورد تعقیب ساواک قرار گرفت تا در ۱۳۸۵ ق، مخفیانه وارد نجف اشرف شد و در آنجا به تحصیل

در محضر آیت الله العظمی خویی و امام خمینی و تدریس و تألیف و تفسیر پرداخت؛ تا آنکه در سال ۱۳۹۲ ق، با فشار دولت بعث عراق برای اخراج ایرانیان از عراق، او به لبنان - شهر صور - عزیمت کرد و پنج سال در آنجا ماندگار شد و به تألیف و تفسیر پرداخت و در سال ۱۳۹۷ ق هم به سبب جنگ های داخلی و آشفتنگی اوضاع لبنان، به عربستان مهاجرت کرد و در مکه معظمه اقامت گزید و در مسجد الحرام به تدریس فقه جعفری پرداخت؛ تا آنکه پس از دو سال دستگیر و زندانی شد و پس از آزادی به قم آمد و به تألیف و تدریس و تفسیر پرداخت.

او با نبوغ و حفاظه خود و با تسلط بر زبان های عربی، انگلیسی و عبری - که تورات را به خوبی و روان قرائت می کرد - بر کتب مقدس یهود و مسیحیت احاطه داشت و مطالب بسیاری از قبیل بشارات عهدین را استخراج کرد و آنها را با قرآن مجید سنجید و حقانیت اسلام و قرآن را ثابت نمود و کتاب هایش، مانند: علی و الحاکمون (در مقارنه سیاست و حکومت امیر المؤمنین و حکومت خلفای جور) و کتاب زمین و آسمان و ستارگان از دیدگاه قرآن - در اعجاز علمی قرآن و تطبیق آن با کشفیات علم روز و دانش جدید - و کتاب حوار در نقد ایدئولوژی مادی و کمونیسم، حرف های نو و ابتکاری داشت. اما بسیاری از فتاوی فقهی اش شاذ و نادر و خلاف مشهور بود. شیوه و روش اجتهادی اش با روش مشهور فقهای شیعه، تفاوت داشت و تنها با تکیه بر ظواهر آیات قرآن و بدون توجه به بسیاری از روایات، احکام را استخراج می نمود که در نتیجه برخی از فتاوی اش همانند فتاوی عامه گردیده بود.

آثارش عبارتند از:

الف) کتاب های چاپی

۱. الفرقان فی تفسیر القرآن (۳۰ ج)؛

۲. التفسیر الموضوعی بین الكتاب والسنة (۲۲ ج)؛

۳. الفقه المقارن بین الكتاب والسنة (۸ ج)؛

۴. الفقه علی ضوء القرآن؛

۵. حوار بین الالهیین والمادیین؛

۶. حوار بین اهل الجنة والنار؛

۷. المقارنات العلمیة والکتابیة بین کتب السماویة؛

۸. رسول الاسلام فی الکتب السماویة؛

۹. عقائدنا بین الکتب السماویة؛

۱۰. علی و الحاکمون؛

۱۱. علی شاطی الجمعة؛

۱۲. لماذا انتصرت اسرائیل ومتی تنهزم؛

۱۳. فتیاتنا؛

۱۴. ترجمه و تفسیر قرآن؛

۱۵. توضیح المسائل؛

۱۶. زمین و آسمان و ستارگان از نظر قرآن؛

۱۷. مسیح از نظر قرآن و انجیل؛

۱۸. خاتم پیغمبران از نظر قرآن؛

۱۹. حکومت قرآن؛

۲۰. آفریدگار و آفریده از نظر مادی و الهی؛

۲۱. بشارات عهدین؛

۲۲. اسرار و مناسک و ادله حج؛

۲۳. دولت مهدی پرچمدار انقلاب جهانی؛

۲۴. گفتگویی در مسجد النبی؛

۲۵. دعا های قرآنی؛

۲۶. نگاهی به تاریخ انقلاب اسلامی ۱۹۲۰ عراق و نقش

علماء و مجاهدین اسلام؛

۲۷. سپاه نگهبانان اسلام؛

۲۸. آیات رحمانی (نقد کتاب «آیات شیطانی»)

۲۹. پیروزی اسرائیل چرا؟ و شکست آن کی؟

۳۰. نماز مسافر با وسایل امروزی؛

۳۱. ماتریالیسم و متافیزیک (۴ ج)؛

۳۲. قضاوت از دیدگاه کتاب و سنت؛

۳۳. برخورد دو جهان بینی؛

۳۴. ترجمه فرقان (۵ ج)؛

۳۵. مفسدین فی الارض؛

۳۶. نماز جمعه؛

۳۷. نگرشی جدید بر حقوق بانوان در اسلام؛

۳۸. نقدی بر سخنان برخی از دین پژوهان معاصر.

آن مرحوم در ۸۵ سالگی در روز سه شنبه اول فروردین

۱۳۹۰ (۱۶ ربیع الثانی ۱۴۳۲ ق) چشم از جهان فرو بست

و پیکرش روز پنجشنبه ۳ فروردین تشییع ش و پس از

نماز آقای اشکوری، در قبرستان باغ بهشت - قم - به

خاک سپرده شد. مقام معظم رهبری در پیام تسلیت

خویش فرمودند:

باسمه تعالی

جناب آقای مهدی مصطفوی، دامت توفیقاته

درگذشت عالم متفکر و بزرگوار مرحوم آیت الله

آقای حاج شیخ محمد صادقی تهرانی را که عمری

به تلاش علمی و قرآنی گذرانیدند و آثار فراوانی

از خود به یادگار گذاشتند، به جنابعالی و دیگر

بازماندگان محترم ایشان تسلیت عرض می کنم و

از خداوند پادشاه نیک و مغفرت و رحمت واسع

برای آن مرحوم مسألت می نمایم.

سید علی خامنه ای، ۶ فروردین ۱۳۹۰